

LINGÜÍSTICA I GITANOLOGIA

En l'actualitat existeixen pocs dubtes al voltant de l'origen i la identitat de la minoria gitana que es troba dispersa en el continent europeu. Gràcies als treballs dels lingüistes s'ha identificat la llengua dels gitans, el *romany* o *romano*, com a pertanyent al grup neo-indi, estretament relacionat amb llengües actuals com l'hindi, el *goujrathi* i el caixmir.

Fou Christopher Rudgier (1782) qui, en la segona meitat del segle XVIII, trobà correlació entre la llengua romaní i les parlades al nord-est de l'Índia. Durant el mateix període, un lingüista alemany, Grellman, va identificar el romaní com la llengua que es parlava en el marge dret del riu Zind, que actualment té Karachi com a capital. Una considerable quantitat de literatura ha versat sobre la hipotètica connexió del Zind amb el nom donat als gitans en diferents parts del món: sinti, tsingaro i zingar.

L'examen lingüístic ha estat també el punt de partida per conèixer la diàspora gitana. Segons Miklosick, en tots els dialectes parlats a Europa abunden elements del grec medieval, amb la qual cosa es pot entendre que el seu primer assentament tingués lloc a Grècia. També es coneixen molts vocables eslaus, cosa que fa suposar que els gitans van residir molt temps entre búlgars, serbis i txecs. En proporció menor apareixen també paraules romanes i, finalment, entre els gitans anglesos, polonesos, russos i escandinaus, algun vocable alemany (no és així entre els espanyols, la qual cosa fa pensar que aquests van seguir una ruta diferent). Les dades anteriors suggereixen la seva arribada a través d'Europa central.

Són els lingüistes, per tant, els pioners en els estudis científics sobre els gitans. Les investigacions sobre el tema continuen oferint aportacions que responen a certs interrogants a l'hora que plantegen noves vies d'investigació. Aquest és el cas que ens presenta José Antonio Flores Farfan, antropòleg mexicà que ressenya l'obra, *In the margin of Romaní. Gypsy languages in contact*, editada per Peter Bakker i Marcel Cortiade.

El romaní: la llengua dels gitans i les seves fronteres

Aquest és el primer treball dedicat al tema, amb la qual cosa podem destacar l'originalitat de l'empresa i l'interès de la investigació. Dins el prefaci els editors estableixen la finalitat i el contingut d'aquesta obra, fruit d'un seminari sobre la llengua gitana com a llengua de contacte. Es tracta d'aconseguir un enteniment més cabdal de la complexitat d'efectes vinculats al contacte lingüístic, en particular referit al romaní (llengua gitana). El tema d'aquest llibre se centra principalment al voltant de diversos tipus de contactes de diferents llengües europees amb la llengua romaní, i als seus efectes en cada situació en termes, entre altres, el complex problema del canvi lingüístic i les seves condicions socials d'emergència. L'obra desperta el nostre interès sobre la diversitat de fenòmens vinculats a l'anàlisi del contacte lingüístic, en particular referit a la situació del romaní.

En general, els estudis dedicats als fenòmens de contacte impliquen una sèrie de temàtiques abordades desigualment i des de diferents perspectives. En aquest sentit, les reflexions al voltant de la complexitat dels fenòmens derivats del contacte no es redueixen al camp d'estudi més evident, el bilingüisme o el multilingüisme, com aquesta obra ens mostra fefaentment. En aquest sentit, el present volum constitueix un esforç pioner per investigar la llengua romaní i els seus límits o marges socials i lingüístics. Parlat a diferents països, el romaní forma part de la branca índia de la família europea, llengua genèticament relacionada amb el sànscrit.

Es reporten casos de romaní que presenten alts índexs de diversificació dialectal, producte dels efectes de les llengües amb què s'ha establert contacte i lligats molt de prop a la compartimentalització sociològica de l'ús i l'aïllament geogràfic de les diverses varietats dialectals de la llengua. Això fa possible començar a entreveure com la història del contacte i els canvis induïts responen tant a la naturalesa tipològica de les llengües amb què el romaní ha conviscut en cada cas, com també al tipus de relació marginal que estableixen els mateixos grups gitans amb la societat dominant que confronten. La discussió sobre l'estatus dels diferents dialectes socials del romaní i les seves implicacions lingüístiques i socio-culturals es posen així suggerentment en joc.

L'obra en el seu conjunt també contribueix a il·lustrar l'estat actual de la investigació del romaní, juntament amb la seva consideració des del punt de vista del contacte, qüestió fins ara no plantejada sistemàticament. Així, els treballs investiguen

els marges de contacte entre el romaní i diverses llengües d'Europa i Àsia, com a mínim, en els següents termes: les seves repercussions diacròniques i tipològiques, les seves implicacions per al canvi lingüístic, l'anàlisi de com el procés de dialectalització del romaní ha estat fortament vinculat a la influència de les diverses llengües en cada una de les situacions de contacte presentades, i també l'important desenvolupament de la distinció entre romaní i pararomaní, a més de plantejar qüestions de vocabulari o dialectologia romaní en la seva interacció amb diverses llengües, etc.

A nivell teòric el treball també resulta enriquidor en discutir i posar a prova diferents enfocaments al voltant del que constitueix una llengua *barrejada*, les possibilitats d'explicació de la seva gènesi, el procés de diversificació i canvi lingüístic, i naturalment per al desenvolupament d'explicacions més cabdals, amb les conseqüents repercussions teòriques.

És interessant emfatitzar que l'anàlisi del contacte entre el romaní i les diferents llengües resulta útil per entendre la dinàmica de la situació del conflicte socio-cultural i les respostes lingüístiques dels parlants de diferents varietats del romaní en països com Itàlia, Alemanya, França, Holanda, el País Basc, Armènia, Finlàndia, Suïssa i Grècia, entre d'altres. També s'inclouen treballs relacionats amb l'anàlisi dels elements del romaní en la parla col·loquial, en alguns argots i/o en certs llenguatges secrets d'Albània, França, Suïssa i l'ex-Iugoslàvia, amb què es perfila tot el treball en què encara s'ha d'aprofundir molt més (...).

Els treballs presentats en aquest volum plantegen una sèrie d'interrogants respecte a la naturalesa dels dialectes barrejats i les seves repercussions a diferents nivells, incloent-hi preguntes sobre la definició dels marges del romaní i la seva reconstrucció històrica, i també la necessitat de realitzar molta més investigació relacionada amb altres disciplines de les ciències del llenguatge. Tal com diuen Bakker i Cortiade, el camp d'estudi és massa ampli per pretendre contenir-lo en un sol volum, per això aquest solament es concep com el primer d'una sèrie titulada *Studies in Language Contact*. En altres paraules, d'aquesta obra es desprèn la conclusió que el camp d'estudi de les llengües en contacte inclou una diversitat de temes i problemes que atenyen no solament la pròpia teoria lingüística, i per dret propi la sociolingüística, sinó moltes altres ciències del llenguatge, entre altres, la psicolingüística o la neurolingüística, que passen els marges estrets d'una descripció lingüística *pura* o una *pura* descripció lingüística.

Se'ns ofereixen diferents punts d'interès per a la reflexió. En particular, resulta bastant recurrent l'al·lusió a la pregunta sobre la naturalesa social i històrica dels pararomanís o del romaní mateix, la qual cosa i també provoca una sèrie d'interrogants d'ordre teòric i de mètode, com qüestions d'investigació empírica. Aquestes preguntes, que atenyen l'anàlisi dels límits entre la variabilitat interna i la bilingüe en la seva imbricació, algunes de les quals s'enuncien poc o se suggereix que s'han de desenvolupar, es troben vinculades tant a la consideració del problema del canvi lingüístic des del punt de vista de la lògica dels sistemes de contacte (en el nostre cas il·lustrat amb l'exemple del contacte lingüístic del romaní amb llengües de molt diversa naturalesa) com la necessitat d'explicar els llenguatges secrets i a la seva similitud respecte als argots o als pararomanís, interessants fenòmens característics de grups marginals (com els gitanos) en les societats complexes. Objecte d'estudi de la sociolingüística per excel·lència, aquest tema permetria replantejar algunes qüestions ja clàssiques del debat al voltant del seu objecte, la seva naturalesa i l'estatus dins de les ciències del llenguatge.

En definitiva, *In the Margin of Romani* conforma un original i fascinant intent d'abordar la diversitat de fenòmens derivats del contacte lingüístic, qüestió que últimament ha experimentat un renovat interès entre els estudiosos de les ciències del llenguatge.

JOSÉ ANTONIO FLORES

Ed. BAKKER, Peter i CORTIADE, Marcel
In the Margin of Romani. Gypsy Languages in Contact
Institut de Lingüística General de la Universitat d'Amsterdam, núm. 58. Amsterdam, 1991